

Vapaan sivistystyön yhteiskunnallinen vaikuttavuus tutkimusten valossa

EDUSKUNTATAPAAMINEN 8.9.2023

Prof. Jyri Manninen (aikuiskasvatustiede), Kasvatustieteiden ja psykologian osasto, Itä-Suomen yliopisto

UEF // University of Eastern Finland

1

Alustuksen pääteemat

- Leikkausehdotukset perustuvat vst:n osallistujarakenteisiin liittyviin virheellisiin mielikuviiin *"keskimääräistä useammin korkeasti koulutetuista ja toimihenkilöasemassa työskentelevistä, joilla on [...] taloudelliset mahdollisuudet maksaa opiskelunsa kustannukset itse"*.
- **Opintokeskukset** toteuttavat jo nyt hallitusohjelmassa mainittuja tavoitteita (esim. demokratian ja järjestyhteistyön sekä liikunnallisen elämäntavan lisääminen). Opintokeskusten lisäksi kansalaisten liikuntakursseja järjestävät erityisesti kansalaisopistot.
- **Kansalaisopistot** tuottavat merkittäviä hyötyjä osallistujille ja yhteiskunnalle. Huono-osaisimmat hyötyvät kursseista eniten.
- Leikkauksista seuraava kurssimaksujen korotus iskisi erityisesti huono-osaisempiin, joille jo nykyisetkin kurssimaksut ovat haaste.
- Vapaa sivistystyö on investointi, joka tuottaa yhteiskunnalle vähintään saman verran säästöjä (esim. sote-kulut) ja tuloja (esim. osaamisen lisääntyminen, työssä jaksaminen, vapaaehtoistyö).

UEF // University of Eastern Finland

6.9.2023 2

2

(1) OPINTOKESKUSTEN KOULUTUSTARJONNAN ANALYYSI (OPKO-TUTKIMUS 2022-2024)

Aineistona opintokeskusten vuosina 2016-2021 järjestämien 77 972 kurssin kurssikuvaukset sekä osallistuja- ja tuntimäärät

UEF // University of Eastern Finland

3

OPINTOKESKUSTEN KOULUTUSTARJONNAN ANALYYSI (2022-2024)

- Päätuloksia blogissa (Vuorikoski & Manninen 2023)
- Kurssikuvausten laadullinen analyysi → määritelty 43 kurssityyppiä, jotka sijoittuvat kuuden kurssikategorian alle (blogissa infograafit näistä)
- Tavoitteena arvioida, (1) millainen on opintokeskusten koulutustarjonta, (2) toteutuvatko laissa niille asetetut tavoitteet, ja (3) mikä on opintokeskusten yhteiskunnallinen merkitys?
- Laki vapaasta sivistystyöstä 1 § (29.12.2009/1765):
 - Opintokeskukset toimivat valtakunnallisina oppilaitoksina järjestämällä opintoja itse sekä yhdessä kansalais- ja kulttuurijärjestöjen kanssa **elinikäisen oppimisen, hyvinvoinnin ja aktiivisen kansalaisuuden sekä demokratian ja kansalaisyhteiskunnan** toiminnan edistämiseksi.

4

Kurssikategoriat	Kuvaus
Henkilökohtainen kasvu (39,6 %)	Harrastuksiin liittyvään osaamiseen ja henkiseen kasvuun tähtäävät kurssit; myös uskuntoon ja filosofiaan liittyviä elämäkatsomuskursseja; kulttuuri, taiteet, käsityöt, ruuanlaitto, tanssi, kielet harrastuksena, kirjallisuus, laulu, musiikki ja teatteri; tieto- ja viestintäteknologia harrastuksena; erityistaidot
Kansalais- ja järjestötoiminta (29,9%)	Kurssit aktiivisille kansalaisille, jotka toimivat yhdistyksissä ja järjestöissä, tai ovat kiinnostuneita yhteiskunnallisista asioista; kurssit ammattiliittojen ja poliittisten puolueiden jäsenille; kansalaiskasvatus; sosiaaliset ja poliittiset kysymykset (esim. köyhyys, ajankohtaiset asiat, yhteisön kehittäminen); työskentely vapaaehtois- ja kansalaisjärjestöissä, demokraattinen osallistuminen; aktiivinen kansalaisuus.
Sosiaalinen ja yhteisöllinen tuki (11,1%)	Kurssit, joissa vahvistetaan osallistujien sosiaalisia verkostoja ja yhteisöllisiä rooleja sekä yhteisöllistä tukea; sosiaalista vuorovaikutusta, ihmissuhdetaitoja, tukea ja yhteisöllisyyttä tukeva koulutus; vertaistuki
Terveys ja liikunta (10,3%)	Liikuntaryhmät ja kurssit kuten jooga, voimistelu jne.; hyvinvointi, raittius, identiteetti; terveyslukutaito ja terveystietoisuus (esim. oman sairauden kuten vaikka Parkinsonin kanssa selviytyminen)
Työ ja toimeentulo (7,1%)	Työnhakukurssit, uraa ja ammatillista kehittymistä tukevat kurssit, työhön ja ammatin liittyvät taidot; investoinnit ja omaisuudenhoito; yrittäjyys
Perustaidot (1,4%)	Perustaitojen hankkimiseen liittyvät kurssit, jotka on yleensä tarkoitettu heikommassa asemassa oleville ryhmille; lukemiseen ja kirjoittamiseen sekä laskemiseen liittyvät perustaidot; kielikoulutus maahanmuuttajille; perustaidot tieto- ja viestintäteknikan käytössä; kodinhoitoon ja arjen hallintaan liittyvät perustaidot, yleiset elämänhallintataidot

5

6

(2) KANSALAIPOISTOJEN OSALLISTUJAPROFIILIT SEKÄ YKSILÖ- JA YHTEISKUNTATASON HYÖDYT

Neljä tutkimusta, aineistoina yli 16.000 lomakevastaajaa, määrällistä ja laadullista aineistoa (280 haastattelua, 14.400 analysoitua avovastausta)

UEF // University of Eastern Finland

7

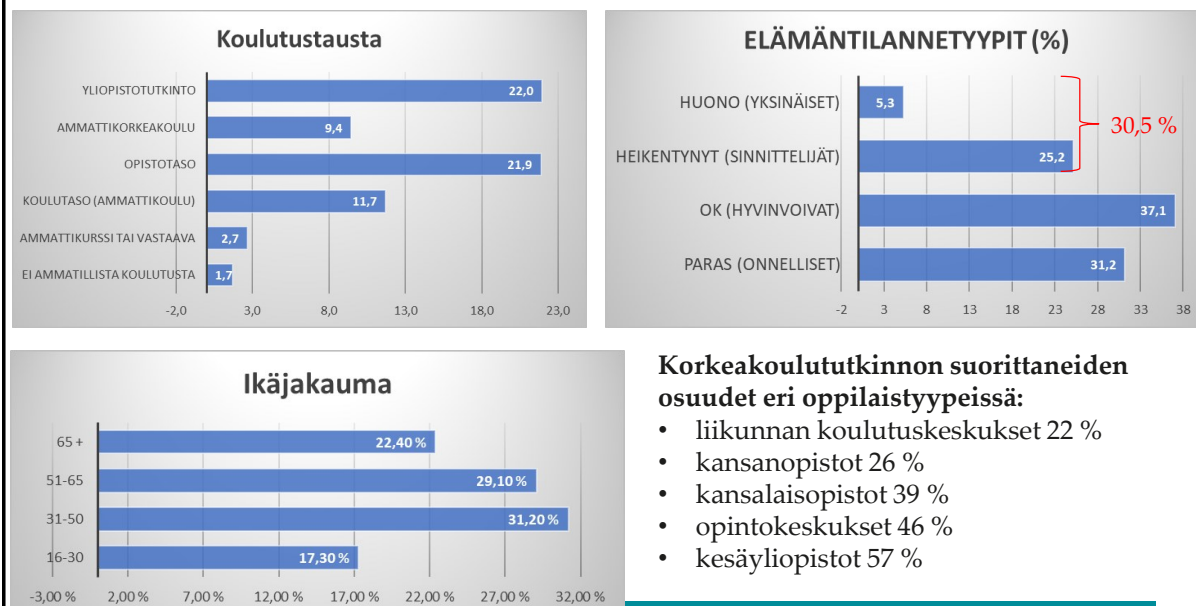
KANSALAIPOISTOJEN TUOTTAMAT YKSILÖ- JA YHTEISKUNTA-TASON HYÖDYT (2007 – 2020)

Tutkittu omaehtoista, ei-ammattillista aikuiskoulutusta, erityisesti kansalaisopistoja

- minkälaisia ei-ammattillisia kursseja 10 maan aikuisopiskelijat (n = 8664) ovat vuoden aikana suorittaneet ja niiden tuottamat hyödyt (BeLL – Benefits of Lifelong Learning –projekti; Manninen & Meriläinen 2015)
- Kokeilu, **voisiko kansalaisopistojen sosiaalista tuottavuutta** (social return of investment) arvioida (Manninen 2016) – *voi, mutta vain suuntaa antavasti*
- Kansalaisopistojen vakioasiakkaat (n = 5214); **osallistujatyypit, kurssivalinnat, koetut hyödyt ja niiden merkitys kuntalaisille ja kunnalle** (Manninen 2018)
- Joensuun seudun kansalaisopiston opiskelijoiden vuoden seurantatutkimus 2017 – 2018 (n = 868; osallistujaprofiili, elämäntilannemuutokset ja hyödyt osallistujille, kaupungille ja alueelle, arvioita hyötyjen sosiaalisesta tuottavuudesta (Manninen ym. 2019)

8

JOENSUUN SEUDUN KANSALAIPOISTOON SYKSYLLÄ 2017 ILMOITTAUTUNEIDEN TAUSTOJA

9

KANSALAIPOISTO-OPISKELIJOIDEN TUNNISTAMAT HYÖDYT

Meta-analyysi neljän eri tutkimuksen yhteensä 7 311 vastaajan 15 622 avovastauksista

1. Toimijuus (mainintoja 2838 eli 15,5 % kaikista maininnoista)

- **Elämänhallinta**, minäpystyvyys, elämän tarkoituksellisuus; **usko ja kokemus, että pärjää elämässä** ja voi tehdä siihen liittyviä valintoja

2. Sosiaalinen pääoma ja aktiivinen kansalaisuus (mainintoja 2927, 16,0 %)

- uudet **verkotot, ystävät, luottamus** kanssaihmiisiin ja päättäjiin, suvaitsevaisuus, aktiivinen kansalaisuus, **vapaaehtoistyö** ja **vertaistuki**

3. Osaaminen, työ ja koulutus (mainintoja 8753, 47,7 %)

- **opiskelumotivaatio, koulutusmyönteisyys**, uudet **taidot ja osaaminen**, työhön ja uraan liittyvät hyödyt eli esim. **työllistyminen**, uusi työ, **lisätulot, urasuunnitelman** selkiytyminen

4. Terveys ja hyvinvointi (mainintoja 3829, 20,9 %)

- **elämänlaatu**, fyysinen **terveydentila**, henkinen **hyvinvointi**, **terveyskäyttäytyminen**, **työssä ja arjessa jaksaminen**

10

(3) OLISIKO VAPAAN SIVISTYSTYÖN TUOTTAMIEN HYÖTYJEN SOSIAALISEN TUOTTAVUUDEN ARVIOINTI MAHDOLLISTA?

Olisi tärkeää, mutta erittäin
haastavaa, tuottaa kuitenkin
"valistuneita arvioita"

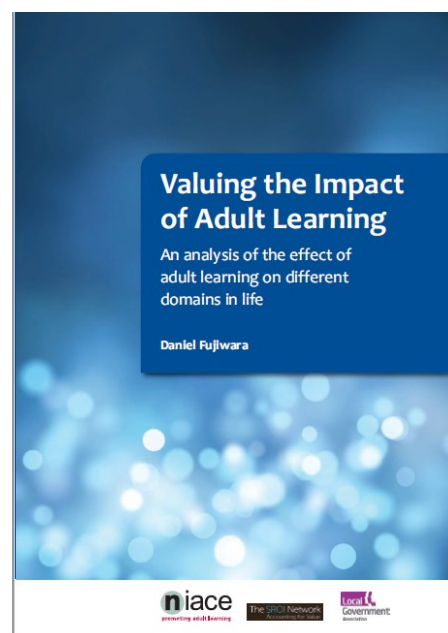
UEF // University of Eastern Finland

11

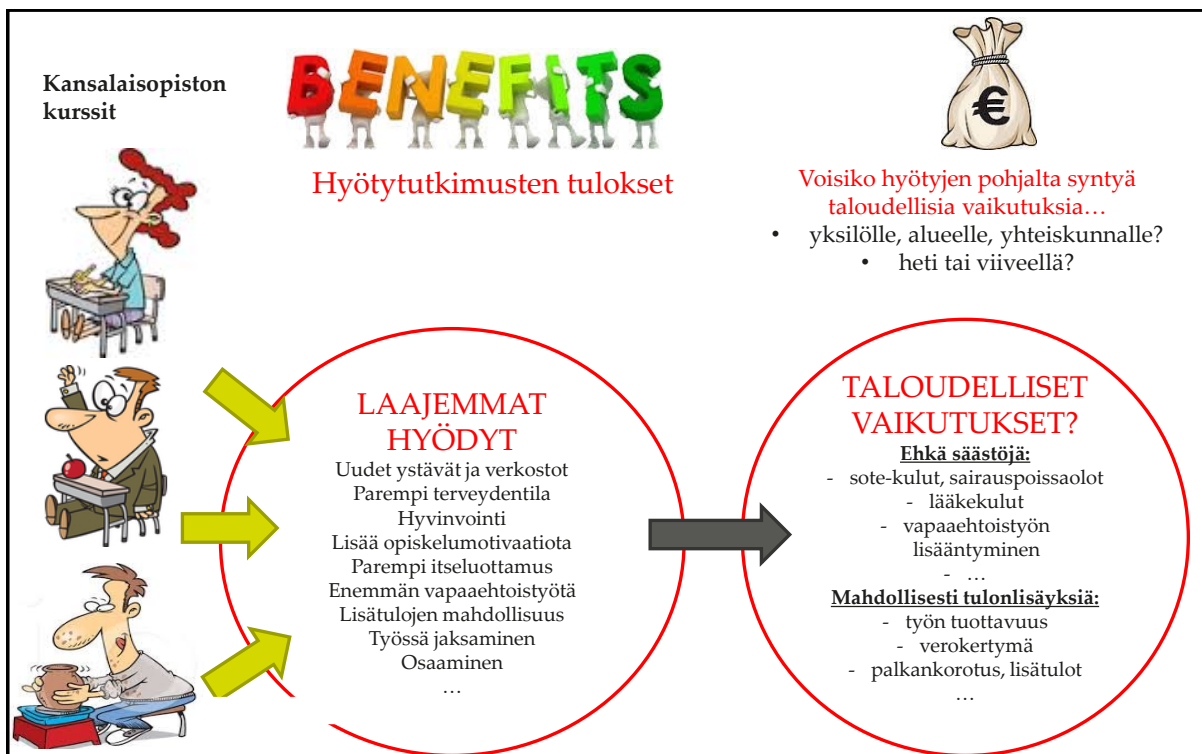
Koulutusinvestointien tuottavuuden arviointi?

- helppo arvioida **formaalin koulutuksen** osalta, esim. korkeakoulututkinnon taloudellinen tuotto yksilölle (parempi palkka) ja yhteiskunnalle (kilpailukyky)
- Vaikeaa vapaan sivistystyön osalta. Miten esimerkiksi lasketaan fyysisen hyvinvoinnin tai opiskelumotivaation lisääntymisen rahallinen arvo?
- **Investoinnin sosiaalinen tuottavuus** –malli (Social return of investment, SROI) huomioi myös 'pehmeät' hyödyt, joille yritetään määritellä rahallinen arvo.
- Esimerkki: kansalaisopisto-opiskelu lisää kiinnostusta vapaaehtoistyöhön ja sen tekemistä, ja opintokeskusten kurseista 11 % on vapaaehtoisten koulutusta
 - vapaaehtoistyön arvoksi Suomessa on arvioitu **4,3 miljardia**
 - Joensuun kansalaisopiston opiskelijoiden suhtautuminen vapaaehtoistyöhön muuttuu vuodessa myönteisemmäksi 34 prosentilla osallistujista ja sitä on tehnyt enemmän 47 prosenttia → voisiko tästä arvioida sosiaalista tuottavuutta?
- Haasteena, kuinka (1) paikantaa hyödyt ja (2) määritellä niille rahallinen arvo

UEF // University of Eastern Finland

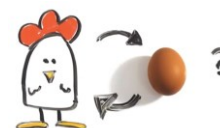
12

13

Joensuun seudun kansalaisopistossa pitkään opiskelleiden aikuisten elämäntilanne ja sote-palveluiden käyttö syksyllä 2017 (n = 638)

- Opiskelijoiden **elämänlaadun** (EUROHIS-mittari) vertailu Terveys2011- tutkimuksen väestöarvoihin:
 - kansalaisopisto-opiskelijoiden **elämänlaadun keskiarvot olivat selvästi korkeammat** kuin väestössä keskimäärin
 - Väestöarvoja parempi elämänlaatu etenkin ikäluokissa 65-74 sekä yli 75-vuotiaat
 - Vuoden seurantajakson aikana **elämänlaatu parani** niillä, joilla se syksyllä 2017 oli muita huonompi
- Sote-kulujen osalta joensuulainen kansalaisopisto-opiskelija on puolet "halvempi" kuntalainen kuin suomalaiset keskimäärin...
 - väestö keskimäärin käyttää tiettyjä **terveyspalveluita** (sairaalan tai terveysaseman päivystysvastaanotto, työterveyslääkäri, terveyskeskuslääkäri ym.) vuodessa 1 049 euron edestä
 - Joensuun kansalaisopiston opiskelijat käyttivät samoja palveluita vuodessa 469 euron edestä

Manninen, J., Karttunen, A., Meriläinen, M., Jetsu, A. & Vartiainen, A.-K. (2019). Hyvinvointia ja sosiaalista pääomaa – kansalaisopiston hyödyt osallistujille, kaupungille ja alueelle. Kunnallisalan kehittämissäätiön Julkaisu 23.

14

14

Joensuun seudun kansalaisopiston sosiaalinen tuottavuus?

- Investoinnit osallistujaa kohden ja niiden %-osuudet vuonna 2017:
 - Joensuun kaupunki ja jäsenkunnat: 37 € (25 %)
 - **Valtionosuus ja hankerahoitus: 62 € (42 %)**
 - Kurssimaksut: 49 € (33 %)
 - Yhteensä 148 €/opiskelija
- SROI-laskentapohjalla arvioituna Joensuun seudun kansalaisopistoon tehdyn investoinnin (148 € vuodessa/opiskelija) sosiaalinen tuottavuus näyttäisi olevan yksilötasolla 1,3 € ja yhteiskuntatasolla 2,9 €.
- pelkän valtion investoinnin (49 €) tuottavuus on paljon suurempi
- Tarkka arviointi on kuitenkin hyvin haastavaa. Vaikeuksien – esim. nolla- ja syrjäyttämisaikutusten estimointi – ja virhelähteiden tarkka kuvaus löytyy tutkimusraportista (Manninen ym. 2019, 107-109).
- vastaavien tutkimusten mukaan kuitenkin **aikuiskoulutukseen investointi kannattaa aina, ja tuottaa vähintään saman verran takaisin.**
- → **kääntäen: jos vapaasta sivistystyötä leikataan ehdotetut 25 miljoonaa, se vähentää vst:n sosiaalista tuottavuutta vähintään saman verran eli 25 miljoonaa, pahimmassa tapauksessa noin 75 miljoonaa.**

Lypsävää vähäruokaista lehmää ei kannattaisi teurastaa.

6.9.2023 15

15

YHTEENVETO JA SUOSITUKSIA

UEF // University of Eastern Finland

16

Hallitusohjelman ja opintokeskusleikkausten ristiriidat (1)

Hallitusohjelman nimi *Vahva ja välittävä Suomi* kertoo jo itsessään, että ainakin paperilla halutaan rakentaa Suomea, jossa *pystymme auttamaan ja välittämään toisistamme*.

- Opintokeskusten koulutustarjonnasta 11,1 % kuuluu sosiaalisen ja yhteisöllisen tuen kategoriaan, johon kuuluu esimerkiksi **vertaistukitoimintaa** ja **sosiaalisen tuen** kursseja, jotka ohjaavat ihmisiä eteenpäin haastavissa elämäntilanteissa ja elämäkokemuksissa.
- Lisäksi tässä kurssikategoriassa on kansalaisille tarkoitettua **ensiapuun ja turvallisuuteen** liittyvää koulutusta, joka tukee suoraa yhteiskunnan **huoltovarmuutta ja kriisinkestävyyttä**.
- Lisäksi kansalais- ja järjestötoiminnan kategoriassa (29,9 % kursseista) on merkittävä määrä mm. **Punaisen ristin ja Suomen Pelastusalan keskusjärjestön kursseja ensiapuryhmien ja vapaaehtoisten pelastuspalveluryhmien jäsenille ja vetäjille**, alkaen pelastuskoirakursseista aina meripelastukseen.

Paljonkohan maksaisi, jos vastaava määrä vapaaehtoisia pitäisi kouluttaa muualla?
6.9.2023 17

UEF // University of Eastern Finland

17

Hallitusohjelman ja opintokeskusleikkausten ristiriidat (2)

Hallitusohjelma: *“Yhteiskuntamme perustuu demokratiaan. Hallitus vahvistaa demokratiaa, osallisuutta ja luottamusta yhteiskunnassa. Uusia keinoja vaalia näitä perusarvoja tarkastellaan ennakkoluulottomasti. Hallitus työskentelee osallistavan ja oikeudenmukaisen yhteiskunnan puolesta ja torjuu eriytymiskehitystä.”* (s. 191)...
“keskeinen osa toimivaa demokratiaa on aktiivinen ja elinvoimainen kansalaisyhteiskunta. Hallitus valmistelee kansalaisjärjestöstrategian ja sen toimeenpanosuunnitelman...” (s. 192)

- Opintokeskusten koulutustoiminnasta 29,9 % on **kansalais- ja järjestötoiminnan** kursseja, joissa opitaan päätöksentekoa ja yhdessä asioihin vaikuttamista **demokraattisessa yhteiskunnassa**.
- **Eriytymiskehitystä** ehkäiseviä sosiaalisen ja yhteisöllisen tuen kursseja on 11,1%.
- kurssit järjestetään yhteistyössä **kansalaisjärjestöjen** kanssa

Valmiita rakenteita ei kannattaisi purkaa. Pyörää ei tarvitse keksiä uudestaan. Hölmöläisten peitto?
6.9.2023 18

UEF // University of Eastern Finland

18

Hallitusohjelman ja opintokeskusleikkausten ristiriidat (3)

Suomi Liikkeelle -ohjelmassa "hallituksen tavoitteena on kääntää **liikkuminen** kasvuun jokaisessa ikäryhmässä. Tämän toteutumiseksi laaditaan **liikunnallisen elämäntavan ja toimintakyöyn** poikkihallinnollinen ohjelma" ja "kansalaisjärjestöjä ja yhdistyksiä mukaan" sitä edistämään (s. 208) .

- Opintokeskusten koulutustarjonnasta on 10,9 % **terveyttä ja liikuntaa** tukevaa koulutusta. OPKO-aineistossa on yhteensä 5 386 liikuntakurssia, joita on ollut **yhteistyössä järjestämässä yhteensä 81 erilaista kansalaisjärjestöä ja yhdistystä**, kärjessä reuma- ja selkähdistyksiä, eläkeläisyhdistyksiä, Folkhälsan ja urheiluseuroja.
- opintokeskuksissa siis järjestetään liikuntakursseja esimerkiksi reuma-, selkä-, hengitys-, parkinson-, sydän-, astma-, lihastauti- ja invalidiyhdistysten kanssa, jolloin liikunta on juuri näille **erityisryhmille sopivaa terveyttä, kuntoa ja työkykyä ylläpitävää matalan kynnyksen liikuntaa**.
- **Valmiiksi hyvin toimiva** terveyttä ja **liikuntaa edistävä osallistava järjestötoiminta** ei tarvitse poikkihallinnollista valtiojohtoista ohjelmaa vaan mahdollisuuden jatkaa toimintaansa.

Lisääkin löytyy, katso <https://www.vapausjavastuu.fi/opintokeskusten-koulutustarjonta-tutkittu/>

23 19

19

Johtopäätöksiä ja huomioita

- Jo olemassa olevia hyviä koulutusrakenteita ja järjestöyhteistyöverkostoja ei kannattaisi purkaa, jos oikeasti halutaan toteuttaa hallitusohjelmaan kirjattuja tavoitteita
- Vst:n leikkausehdotukset pohjautuvat virheellisiin mielikuviin vapaasta sivistystyöstä ja sen osallistujarakenteista
- Opintokeskusten leikkausehdotukset ovat ilmeisesti myös ideologisia; kaikilla puolueilla on oma opintokeskus ja niillä poliittista koulutusta (2,5 % kursseista), lisäksi joillakin opintokeskuksilla on ay-koulutuksia (11,5 % kursseista)
- Vapaa sivistystyö on valtiolle halpa investointi, joka tuottaa vähintään saman verran takaisin. Lypsävää vähäruokaista lehmää ei kannattaisi teurastaa.

20

JULKAISUJA KANSALAIPOISTOJEN TUOTTAMISTA HYÖDYISTÄ:

- Manninen, J., Sgier, I., Fleige, M., Thöne-Geyer, B., Kil, M., Možina, E., Danihelková, H., Mallows, D., Duncan, S., Meriläinen, M., Diez, J., Sava, S., Javrh, P., Vrečer, N., Mihajlovic, D., Kecap, E., Zappa-terra, P., Kornilow, A., Ebner, G. & Operti, F. (2014). Benefits of Lifelong Learning in Europe - Main results of the BeLL-project. Bonn: DIE. http://www.bell-project.eu/cms/?page_id=10
- Manninen, J. & Meriläinen, M. (2015). Monimenetelmällinen näkökulma omaehtoisen opiskelun hyötyihin. Aikuiskasvatus 2/2015. <https://journal.fi/aikuiskasvatus/article/view/94128>
- Manninen, J. (2016). Suomi nousuun sivistystyöllä? Kansalaisopisto-opiskelun tuottamien hyötyjen taloudellinen merkitys. Kansalaisopistojen liiton julkaisu 2. Helsinki: Kansalaisopistojen liitto KoL. http://kansalaisopistojenliitto.fi/wp-content/uploads/2016/02/2015_kansalaisopisto-opiskelun_hyodyt.pdf
- Manninen, J. (2018). Kansalaisopiston aikuisopiskelijat luokkakuvassa. Kansalaisopiston merkitys kuntalaisille ja kunnalle. Kansalaisopistojen liiton julkaisu 3. Helsinki: Kansalaisopistojen liitto KoL. <https://kansalaisopistojenliitto.fi/kol/julkaisut/#luokkakuva>
- Manninen, J., Karttunen, A., Meriläinen, M., Jetsu, A. & Vartiainen, A.-K. (2019). Hyvinvointia ja sosiaalista pääomaa – kansalaisopiston hyödyt osallistujille, kaupungille ja alueelle. Kunnallisanalan kehittämissäätiön Julkaisu 23. https://kaks.fi/wp-content/uploads/2019/05/julkaisu_hyvinvointia-ja-sosiaalista-paaomaa-kansalaisopiston-hyodyt-osallistujille-kaupungille-ja-alueelle.pdf

TUTKIMUSTULOKSIIN POHJAUTUVIA BLOGEJA:

- Manninen, J. (2023). Vapaasta sivistystyöstä ei saa leikata mutu-pohjalta. <https://www.vapausjavastuu.fi/jyri-manninen-vapaasta-sivistystyosta-ei-saa-leikata-mutu-pohjalta/>
- Vuorikoski, K-M & Manninen, J. (2023). Opintokeskusten koulutustarjonta tutkittu (blogi päätuloksista). <https://www.vapausjavastuu.fi/opintokeskusten-koulutustarjonta-tutkittu/>